

tárgyilagos okfejtéssel igyekszik elfoglalt álláspontját megvédelmezni, de semmikép sem vagyok hajlandó osztozni abban a felfogásában, hogy a vármegyei önkormányzattal fenállott régi kapcsolat — *amely a régi kir. erdőfelügyelőségi intézményben leli kulcsát* — lényegében módosításra szorúlt volna, nem ismerhetem el azt a ténymegállapítást, hogy az új törvényes rendelkezésekben gyökerező megoldás az ország erdőgazdasági és közigazgatási érdekeinek egyaránt megfelel és az önkormányzatot is kielégítheti.

Két figyelmet érdemlő fafaj

Írta: *Haracsi* Lajos főiskolai tanársegéd.

Az Erdészeti Lapokban és a Magyar Erdőgazdában jelent meg néhány cikk a közönséges kőrISRől, melyek ennek elterjedését és igényeit világosították meg.

Ezúttal két, a magyar erdőszeti irodalomban, eddig még nagyon keveset említett fafajról kívánok megemlékezni, melyek genetikailag éppen nem, annál inkább vízszintes elterjedésüket tekintve rokonok, ú. m. a *Tilia tomentosa* Mönch (ezüstlevelű hárs)-, és a *Fraxinus Ornus* L. (virágos kőrISRől).

A *Tilia tomentosa*-ról *Vadas* csak azt mondja, hogy a bihari, aradi, és bánáti erdőkben előfordul, de növekedését és használhatóságát egy szóval sem említi. *Fekete* és *Mágócsy* szerint, Dél-Európában honos, északi határa Magyarországon megy keresztül, Horvát-Szlavonországban és a Maros—Duna közén tömegesen fordul elő, úgyhogy ott e tekintetben a rezgő nyár szerepébe lép, a vágásokban minden fát, még a nyárfát is túlnöve. Azonkívül gyakori Baranyamegyében, Dunántúl, Bihar- és Szatmármegyében, Szilágyságban, sőt még Beregmegye déli részén is. *Fekete* és *Blattny* pedig azt írják, hogy, az Északkeleti Kárpátokban a *parvifolia* kis méreteket ér el, míg a *tomentosa*-nak Sárköz határában hatalmas méretű példányai nőnek, kocsános tölgyállományban; az aldunai hegyekben kiterjedt bükkösök közt óriási törzsekké nő; talajban nem válogat, mészsziklán, agyagmárga talajon, grániton, és csil-

lámpalán egyaránt s különösen némely helyen (Lugos) igen nagy mennyiségben tenyészik; a délmagyarországi hegyvidék erdőségeiben nemcsak a hársak között a legközönségesebb, de néha nagy területeken ezek egyedüli képviselője; gyors növéssű, nagy vastagsági és magassági méreteket elérő, bújta terjeszkedésű erdei fa; a Biharhegységben gyakori; a Sziget-hegyek leggyakoribb hársfája; a balatonmelléki dombvidéken közönséges; az Alpok nyúlványain ritka; a Nagy Alföld szélein szórványosan fordul elő. *Jávorka* szerint, hatalmas fa; Beregmegyétől lefelé Erdély nyugati és középső részein Marosvásárhely és a Vöröstorony közti vonalig; az Alföldön a Nyírségben és a debreceni Nagyerdőben; Dunántúl, Fehérmegye legdélibb csücskétől és a Balatontól lefelé; az Alduna és Horvátország egész területén, de a Karszton ritka. (Ez teljesen egyezik a Fekete—Blattny-féle vízszintes elterjedési határral.).

E kevés adatból látszik, hogy még *Fekete* Lajos könyvei ismertetik leginkább e fafaj elterjedését és természetét. Én a somogy megyei előfordulását ismerem. Itt tűnt fel nekem nagyobb mérvű térfoglalása és gyönyörű növekvése miatt. Csak az itteni előfordulását fogom ismertetni, ami általánosságban megegyezik a Fekete-féle növénytanban mondottakkal. A somogyi dombvidéken, Kaposvártól délre a Mecsek nyúlványainak tekinthető Zseliczi-erdőkben nagyobb mennyiségben fordul elő az ezüsthárs. Ez erdők talaja legnagyobb-részt lösz, homokos agyag és kötöttebb homok. Az erdők uralkodó fája a bükk, gyertyán, cser és tölgy, néhol kisebb mértékben mesterséges telepítés útján az erdei fenyő. Azonkívül elszórtan előfordul a legtöbb síksági, valamint elő és középhegységi fa, melyek a bükkrégiókban otthonosak, így a kőris mindkét faja, mezgés éger, mezei és hegyi szil, mezei, korai és hegyi juhar, cseresznye és a barkóca. Itt a bükkösök és tölgyesek közt nő elegendően az ezüsthárs; tudott dolog, hogy **eme** dombvidéken majdnem mindenütt elegendően is nagy területeket foglal el a bükk. Pedig e vidék legmagasabb pontja (Somogyban) alig éri el a 300 m.-t; azonban ennél jóval lejjebb — azt hiszem, már 100 m. körüli magasságban, vagy még alacsonyabban, — is vannak itt bükkösök, igaz,

hogy az északi és keleti hűvösebb oldalakon. E bükkösökben, néhol 0.2—0.4 elegyarányban nő a *Tilia tomentosa*; fiatal és idősebb erdőkben egyaránt. Így pl. Gálosfa, Bőszénfa, Terecseny-pusztá, Almamellék, Szentlászló és Mozsgó határában mindenütt előfordul. Az ember, ha az erdő koronamennyezetét nézi, már messziről feltűnik a szürkés-ezüstös színezet, mit a sok ezüsthárs koronája okoz. Gálosfa község határában van egy erdeje gróf *Festetich* Pálnak, az ittlelvő egyik vágás —, mely főleg bükk és ezüsthárs, — faanyagát már pár éve mindig a Veszprémi Faipar R.-T. veszi meg. A bükkből kevés mennyiségű szerfát termelnek, az ezüsthársnak pedig a legnagyobb részét rönk és szálfá alakjában, mint furnirrönköt szállítják egy budapesti furnirgyár részére. Szállítás alkalmával is megfigyeltem, mily gyönyörű nagyméretű, egyenes és teljesen hibátlan s kifogástalan szerfát szolgáltat ez a faj. Százszámra hevernek az állomáson a gyönyörű ezüsthársrönkök és szálfák, várva az elszállításra. Így rönk alakjában sem marad hátra a legszebben növvő bükkötől sem ez a faj. E felhívásra kíváncsi voltam, megnézni a vágást, ahonnan ez a szép faanyag kikerül. Észak, északkelet felé néző nagyon enyhe hajlású domboldalon fekszik üde homokos agyagtalajon. Az erdész szívét megremegetteti a gyönyör; kifogástalan száz év körüli hárssal elegyes bükkös. Sem a Bakonyban, sem a Bükkhegységben nem láttam ennél szebb bükköst; ágtalan, egyenes, igen magas, teljesen egészséges szép törzsek a bükkök és ezeknél semmivel sem marad hátra az ezüsthárs; ugyanolyan magas, ágtalan, vastag törzsek, mint a bükké. Alatta és a már levágott részen nagymennyiségű ezüsthárs újulat magról és sarjról egyaránt; a bükkfiatalos elég kevés. A vágásban levő újulaton látszik, hogy előtérbe lép az ezüsthárs, magának biztosítva az elsőbbséget a bükk felett. Tényleg igaza van *Fekete* Lajosnak, hogy túlnövi az összes többi fákát; ezt a térhódítását azonban másfelé is láttam.*) Az előbb említett községek határában mindenhol megfigyelhető, hogy nagyobb tért igyekszik magának elhódítani, mint amekkora területen eredetileg volt; nemesak bükkösökben üde talajon, hanem

*) Ugyanezt tapasztaltam a *Tenkes*-hegy északi lejtőjén. Szerk.

szárazabb lósz és homoktalajon, kocsánytalan tölgy és cser között is jól érzi magát, buján terjeszkedik a bőségesen és gyakran termő, szélhordta könnyű magja, valamint bő sarja által is; gyorsan és szépen növe törzse is biztosítja neki ezt a szerepet. Terjeszkedése — persze nem olyan nagy mértékben — hasonlít a gyertyánéhoz. Tényleg a rezgőnyár szerepét tölti be itt részben, mert e vidéken a vágásokban elég ritka a rezgőnyár, sőt még a nyír is. Inkább a gyertyán, kecskefűz, ezüsthárs és részben a virágos kőris mondhatók a vágások gyomfáinak.

Most már az a kérdés, mi az erdészek kötelessége e fafajjal szemben. Az én véleményem szerint e feladat kettős. Először is tekintetbe véve e fafajnak a bükkal egyenlő szép növekvését és nagyfokú használhatóságát, mint szerfáét, szinte predesztinálva van arra, hogy erdeinkben ott, ahol lehetséges, minél nagyobb mennyiségben kultiváljuk. Azt hiszem az okunk is megvan erre; egynéhányat említsünk meg. Először nagyfokú használhatóságát, mint szerfáét; furnirnak kiválóan alkalmas, a drága bútorok belső furnirjának — tudomás szerint — ez felel meg legjobban, valamint e bútorok vakfáinak is alkalmas; azonkívül könnyű fedélszékek szarúfáinak lehet használni; rajztábláknak, finomabb dobozoknak és ládáknak, repülőgépfának, és kisebb mértékben a zongora és orgona némely részéhez is jól megfelel; különböző fafaragványoknak (játékszerek, bútordíszítés, famodellek és faszobrok), valamint teknőeknek, vályúknak és facipőknek, nemkülönben esztergályos-árúknak kiválóan használható; a szene finom rajzoló-szenet ad; gyufagyártásra is jól alkalmas; idővel, ha nagyobb mennyiségben tenyésztik, még cellulozefának is felhasználhatják.

A másik ok az, hogy a Magyarországon előforduló négy hársfaj közül — amennyire tudom — legszebb növekvést mutat. Fekete és Blattny adatai szerint a *Tilia platyphyllos* Scop. (nagylevelű hárs) Magyarországon egész területén ritkán és nagyon kis mennyiségben fordul elő. A *Tilia cordata* Mill. (= *parvifolia* Ehrh., kislevelű hárs) inkább Magyarországon északi felében az uralkodó; azonkívül északi Európában (Oroszországban) van jobban elterjedve; úgy látszik, inkább

a hűvösebb klíma fája. A *Tilia rubra* DC. (veres hárs) csak Magyarország legdélibb részén, ott is szórványosan fordul elő, s így számba nem jó. A magassági elterjedést tekintve, megemlítem, hogy az országos átlag az ezüsthársnál 690 m., a kislevelűnél 890 m., a nagylevelűnél 780 m. Nagyobb mérvű kultiválásnál tehát csak az ezüst- és kislevelű hárs szerepelhet. Az utóbbi inkább az északi részeken ajánlható kisebb mennyiségben, mert ahogy én ismerem, sohasem fejlődik oly szép elsőrendű fává, mint az ezüsthárs. Megfigyelésem szerint gyakori hibája az, hogy a törzse adventív rügyek folytán csomoróssá lesz és ennek következtében csúnya növekedésűvé és hibássá válik, esetleg bélkorhadást kap, amely körülmény szerfára sokszor alkalmatlanná teszi. Az úgynevezett lágy faanyagot szolgáltató fák közül az ezüsthárs — azt hiszem — bármelyikkel kiállja a versenyt, a faanyagát tekintve egész biztosan. Még talán a mézgás égert és néhány nyár-fajt lehet vele párhuzamba állítani a növekedést illetőleg, de az ezüsthárs szerepét sem az erdő állományában, sem a fafajok talajigényét tekintve, sem pedig a faanyagát illetőleg egyik lágyfa sem pótolhatja. A füzek és a nyírfák semmiféle vonatkozásban sem jöhetnek vele szóba. A hárs jóminőségű fája — a piaci keresletet és árt tekintve — többnyire vetélkedik a tölgy fájával. Nekünk magyar erdészeknek pedig különösen ügyelnünk kell arra, hogy olyan faanyagot adjunk a piacnak, mely európai vonatkozásban is kiállja a versenyt. És nem szabad soha arról megfeledkeznünk, hogy mi a nyugati államokkal a fenyőszerfa tekintetében nem versenyezhetünk, tehát inkább a lombfákra helyezünk nagyobb súlyt.

Az ország déli felében tehát az előbb említettek alapján inkább az ezüsthárs való, mivel itt ez őshonos, és növekvése is messze túlszárnyalja a kislevelűét. Azt hiszem nem fog nagy nehézséggel járni elterjedése északi határának kitolása a Balaton felé, a Magyar Középhegység egy részére: a Bakony-, Vértes- és Pilis-hegyekre; azonkívül az Alföld széleinek dombvidékein, a Nyírségben, hol különben is őshonos, nagyobb mértékben való tenyésztése igen szép jövedelmet biztosíthat erdeinknek. Minthogy úgy a bükkösökben, mint a tölgyesekben (eser között is), üdébb és szárazabb talajon is

szépen fejlődik, nagyon alkalmasnak találom arra, hogy mindkét fanem között helyes elegyarányban tenyésszük. Mind a bükk, mind a tölgy között megmagyarázható szerepet tölthet be. Az előbbinél azt, hogy nagyban emeli a szerfaszázalékát és ezzel az értékét az erdőnek; az utóbbinál pedig, hogy megakadályozza a tölgyes korai kiritkulását, mivel elég sűrű lombja van (a hársak között szerintem a leginkább árnyéktűrő), ezáltal előmozdítja a tölgyek egyenes, fölfelé növekvését, valamint a természetes felújítást is megkönnyítheti.

A másik része a kettős feladatnak e fafajjal szemben az, hogy túlságos elszaporodása ellen védekezzünk. Nem szabad engednünk, hogy a magyar erdőkben megegyszer megismétlődjék ezzel a fafajjal is az, — még kis mértékben sem — ami a gyertyánnal egyszer már megtörtént. Mert az a körülmény, hogy egy fafajnak sok értékes használhatósága van, még nem elég ok arra, hogy erdeinket ezzel elárasszuk; mivel minden fa túlságos mértékben tenyészve nagy bajokat és betegségeket hozhat erdeinkbe. Gondoljunk csak az erdei fenyő túlságos kultiválása folytán bekövetkezett bajokra. Igen, előnyben részesíthetjük és kell is elsőbbséget adnunk e fafajnak a gyertyánnal, nyárral, kecskefűzzel szemben, sőt elég nagy mértékben a cserrel szemben is, még a bükkösökben is előmozdíthatjuk térhódítását bizonyos fokig, de nem szabad túlságba mennünk és különösen ne engedjük, hogy vágásainkban az egyéb nemes fafajok, mint a tölgy, szil, juhar és magas köris rovására és ezeket elnyomva vagy pláne teljesen kiszorítva, túlságos mértékben elszaporodják. Általában szabályul fogadhatjuk azt, hogy mindenhol a neki megfelelő termőhelyi viszonyok között, helyes elegyarányban tölgy, cser, erdei fenyő és bükk között neveljük ezt a fafajt, mert igazán széppé teszi erdeinket, és csak ha túlságos bujasága miatt gyomfává kezd válni (értem a gyomfa fogalmát úgy, hogy minden más fát fenyeget életföltételeiben), akkor lépünk hathatósan közbe, hogy az erdő iránti szeretetünkkel és tudásunkkal vágásaink fiatalosát a lehető legrövidebben hozzuk ki az anyafák jótevő árnyai alól.

A másik, szintén érdekes fánem a *Fraxinus Ornus* L. (virágos kőris). E faj előfordulása szintén kell, hogy érdekelje az erdészt, azonban inkább az ellene teendő óvintézkedések szempontjából. Vízsintes elterjedési határa valamivel feljebb van, mint az ezüsthársé. A Balaton felett a Bakony-, Vértes- és Pilishegyekben még nagy területeken fordul elő. E hegyek északi szélén vonul a határvonal, a Mátra- és Bükk-hegységen keresztül, ezek legnagyobb részét is magában foglalva. A keleti részeken azonban lejjebb száll, mint az ezüsthársé, a Bihar-hegységnek már a déli részén vonul és innen a Tömösi-szoroson keresztül halad. Általában nagyon gyakori a Magyar Középhegységben és a Délmagyarországi Hegyvidéken.

Minden erdész tudja, hogy e faj szintén a melegebb klíma fája, és Dél-Európa növénye. Különösen nagy mennyiségben fordul elő a mészhegységek dél és nyugat felé néző száraz oldalain, ott ahol csak még alig két-három fává növő társa kíséri. Zárt állományt nem alkot, úgyhogy sem ez, sem pedig ama körülmény, hogy igen laza lombzata a fényt jól átbocsátja, nem igen szolgálnak hasznára az erdő talajának védelmében sem. Vékony és gyakran görbe, néha csavaros növekedésű törzsének a használhatósága — amennyire én tudom — igen kismérvű. Egyáltalán nem jöhet alkalmazásba sehol ott, hol testvére, a magas kőris dominál. Én nem is hallottam, hogy valamiben ez utóbbit helyettesíteni tudná; talán csekély mennyiségben küllőnek és egyéb ilyen apró választéknak használható, de itt is kis mértékben elég rossz hasadása miatt. Magas kort nem igen ér el, mert igen korán egy betegségnek esik áldozatul, — vékony és mindig símán maradó kérge s valószínűleg a nagyfokú hősugárzás miatt — mely a Fekete-féle növénytanban is meg van említve, de amelyről saját tapasztalatom is meggyőzött a Bakony mészsikláin. A betegség úgy mutatkozik, hogy egy hosszanti hasadás keletkezik a törzs héján, mely repedés következtében a cambium kiszárad és így az egész törzsön leválik a kéreg hosszanti nagy darabokban.

Az elmondottakból látszik, hogy egyáltalán nem érdemli meg azt, hogy erdeinkben mesterségesen telepítsük, még a

mészkopárok beerdősítésénél sem, sőt még azt sem, hogy a már meglevő helyeken egyáltalán megtúrjuk, márcsak azért sem, mert ugyanolyan termőhelyi viszonyok között más fa-nemek, melyek úgy az erdő talajának jóságát, mint a faállomány értékét jobban védik és konzerválják, is jól tenyésznek, mint a fekete fenyő, molyhos tölgy és kisebb mértékben, csak valamivel jobb termőhelyi viszonyok között a cser, mely fa-fajokkal a virágos kőris nagyon gyakran társaságban nő.

Ezeket az ismert dolgokat előre kellett bocsátanom, mielőtt arról a szerepről beszélnék, melyet a virágos kőris kezd magának biztosítani néhány dunántúli erdőrészben. Ez a tény függ össze cikkem legelején hivatkozott közleményekkel. Két cikk jelent meg a Magyar Erdőgazdában, mindkettő a közönséges kőris (*Fraxinus excelsior* L.) térhódításáról számol be és ama körülményről, hogy a közönséges kőris a többi fafajok rovására kezd túlságosan elszaporodni. Én a magam részéről bizonyos mértékig helyben hagyom eme tényt. Igaza van *Lippóczy*-nak, hogy a Bükkben igen rossz talajviszonyok közt, meredek és köves oldalakon sok közönséges kőris tenyészik, és itt nem mutat elsőrendű növekvést; ezt én magam is láttam pár napi diósgyőri tartózkodásom alatt. De vajjon hány más lombfa van, mely ugyanazon termőhelyen kifogástalanul fejlődnek. A fenyők közül a fekete fenyő bizonyára jobban megállná ott a helyét, a lombfák közül a molyhos tölgy, mely azonban csak az elő- és középhegységek meleg déli oldalain tenyészik, talán még a cser jöhetne szóba, de ez is megkívánja a meleg bizonyos mennyiségét. A másik cikkben *Fritsch* ismerteti a kőris bakonybeli szerepét; ugyanazt írja, mint *Lippóczy* és megerősíti ennek álláspontját. Mindkét vélemény szerint, a (közönséges) kőris annyira kezd elszaporodni erdeinkben, hogy még sok bajt fog okozni a magyar erdészeknek. Lehet, hogy igaza van ez állításnak, mert tényleg a Bakonyban is van sok közönséges kőris, néha a neki való termőhelyen is, természetesen nem a legszebb növekvést mutatva. De sajátságos és nagyon feltűnő, hogy sem *Lippóczy*, sem *Fritsch* egy szóval sem tesznek említést a virágos kőrisről, mely körülbelül ugyanolyan szerepet tölt be, mint a közönséges, csak szerintem sokkal veszélyesebb mér-

tékben, mint fajrokona. Értem a veszélyesebb mértékét mind a terjeszkedésre vonatkozólag, mind pedig ama körülményre is, hogy ennek növekvése és faanyaga semmi körülmény közt sem jöhet szóba a közönségesé mellett.

Lippóczy álláspontját még megértem, mert Diósgyőr környékén, mely már a Bükk-hegység északi részén van, valószínűleg nincs is már virágos kőris, vagy csak nagyon szórványosan. Pár napi ottlétem alatt én sem láttam virágos kőrist, igaz hogy csak nagyon korlátolt területen jártam a szentléleki gondnokság egy részén. Azonban nézetem szerint egészen másképp áll a helyzet a Bakonyban, hol huzamosabb ideig voltam, erdőrendezési munkát végeztem és így volt alkalmam megfigyelni e kérdést. Itt mindkét kőris előfordul, a magas majdnem kivétel nélkül mindig az üde talajon, mészsziklák között is, legtöbbször bükkállományban. Néha, ahol a terep kitettsége olyan alakulatba megy át, hogy a talaj üdesége a napsugárzás miatt szárazzá válik, még tenyészik néhány magas kőris törzs, de ekkor már majdnem mindig átveszi szerepét a virágos, úgyhogy az egész száraz, erős napsugárzásnak kitett mésztalajon, mindig ez utóbbit találtam. Ilyen termőhelyeken, nagy területeket elfoglalva, záródás nélküli erdőt alkotva, nő a virágos kőris a molyhos tölgy és cser kíséretében, néha szórványosan pár mezei juhar társa is akad. Ez a térfoglalása még nem is lenne olyan nagy baj, ámbár én itt sem túrném meg az előbb elmondottakat véve figyelembe, de nagyon sok esetben találtam olyan erdőrészben, melyet más nemesebb fafajok uraltak és most is ezek alkotják a főállományt, hova a virágos kőris mint később betolakodott fafaj került. E területeknek a nemesebb fafajoktól való elvonása, tekintve ezek talajának fizikai és kémiai összetételét, víztartalmát, egyszóval a jóságát, óriási károkat okozhat az erdőgazdaságnak. Saját magam tapasztalta tényeket említek fel. Pl. A várpalotai (Veszprémmegye) honvéd kincstár királyszállási erdőgondnokságában elterülő úgynevezett „Burok“-völgy egyik részletének igen meredek, délfelé néző, mészkősziklával telt oldalán kizárólag a legcsenevészebb növésű virágos kőris és molyhos tölgy van. E meredek hegyoldal északi folytatása egy az Isztimér községi határ

mellett elterülő majdnem teljesen sík és elég jó talajú erdő-részlet, melynek állománya nagyon szép növésű, száz éven felüli kocsántalan tölgy és cser. Az állomány záródottsága hiányos és töméntelen virágos kőris aljnövényzet telepedett meg benne, mely úgyszólván lehetetlenné teszi a tölgy és cser természetes felújulását. De ugyanez erdőbirtok nagyon sok más helyén is találkoztam ezzel a tünettel. Különben ez — azt hiszem — az egész Bakonyban közönséges, tekintve a virágos kőris ottani nagy területeken való előfordulását. Vagy pl. Somogy megye déli részén, ahol egyáltalán híre sincs a mézskőnek, herceg Esterházy bérbeadott birtokán, a vörösalmi védkerület Gálósfa község mellett fekvő, dél és délnyugat felé néző erdőrészteleiben, melyeknek talaja homok és homokos agyag, jó mély talaj, nem is mondható száraznak, állománya szintén száz év körüli cser, kevesebb gyertyán és kocsántalan tölgy, s helyenkint csoportokban erdei fenyő, az állományok szintén ritkák, mely megfelel a cser, tölgy és erdei fenyő természetének, és itt is nagy darabokban mindenféle sűrű, néhol már 3 m. magas virágos kőris újulat tarkítja az erdőt, mely szintén megakadályozza úgy a tölgy és cser, mint az erdei fenyő természetes felújulását. De nemcsak itt, hanem e vidék nagyon sok helyén lehet hasonló tüneménnyel találkozni idősebb, kiritkult állományokban, valamint a vágásokban is. Pedig ez erdők talajviszonyai igazán primák. És nagyon érdekes az a jelenség, hogy én pl. az egész vörösalmi védkerületben alig találtam 3—4, már fává nőtt virágos kőrist, melyek magot teremhetnek. Úgy látszik, nagyon messziről is elhordja a magját a szél. Egyébként e fafaj ily nagymérvű elterjedése körülbelül ugyanazon tényezőkre vezethető vissza, melyeket Lippóczy és Fritsch a közönséges kőrisre vonatkozólag írnak, levonva belőle azt, hogy ily helyeken más fafaj megtelepülésének a lehetőségei megszűntek. Csak azon ismert tény előtt állunk, hogy a kismagvú fák megtelepülése sokkal könnyebb és sikeresebb, mint a nagymagvúaké. Mint érdekes kuriózumot említem meg, hogy e vidéken a magas kőris aránylag elég ritkán fordul elő, akkor is inkább csak a patakok és egyéb vizes területek szomszédságában, de így is — azt hiszem — a közönséges egy változata képen, melynek

rügyei sötét-kávébarnák és a kérge is jóval repedezettebb, úgyszólván rücskös. Ezek levelét majdnem mindig lerágja a kőrisbogár, míg a virágosét sohasem bántja. Én megpróbáltam 30—40 drb. kőrisbogarat egy skatulyába tenni, és virágos kőris-levelet adtam nekik, de ezt teljesen érintetlenül hagyták, pedig naponta frissre váltottam az elemózsiát, míg ha a magasét adtam nekik, maradék nélkül elfogyasztották.

Az elmondottak után most már bátor vagyok én a virágos kőrisről azt állítani, hogy ez sok dunántúli erdőben gyertyánmódra kezd tért hódítani, és ezzel sokkal nagyobb veszedelmet előidézni, mint fajrokona a magas kőris, vagy talán azt is lehetne mondani, mint a gyertyán, mely mégis csak megnő néha másodrendű fává is, és nem egy használhatósága van, hisz pl. Németországban nagyon keresik a kaptafagyárok.

Most már az a kérdés, mily szerepet engedjen az erdőszélelnek a fafajnak erdejében. Én a véleményemet már az előzőekben közbeszúrtam, és ez abban áll, hogy e fafajnak erdeinkben nincsen helye. A betolakodását szerintem úgy lehet elkerülni, hogy minden magot teremhető virágos kőriset kivágunk erdeinkből, különösen a ritkás, szárazabb talajú cser, tölgy és erdei fenyő állományokból, és ezek közeléből, melyek felújítására a legnagyobb veszélyt jelentheti. Azonkívül igyekezzünk gondos erdőápolással megakadályozni azt, hogy állományaink kiritkuljanak, esetleg mesterséges beavatkozással is. Ha azonban, mint a fent említett példában, már befejezett ténnyel állunk szemben, akkor valami úton-módon hasznót is húzhatunk ebből. Hisz maga e fanem betelepülése az erdő talajának védelmében hasznosnak mondható és ezért a felújítás alkalmával kihasználhatjuk ezt a szerepét olyképpen, hogy csak kiritkítjuk ez aljnövényzetet — különösen a magot teremhetőket eltávolítva — és a megmaradtak védelme alatt természetes vagy mesterséges eljárásokkal megkísérelhetjük a fiatalos megtelepítését. Azt hiszem, ez nem is lenne oly borzasztó nehezen, csak az a kérdés, miképpen távolítsuk el fiatalosunk fejről a megmaradt kőrisest, mert tudjuk, hogy erős sarjadzási képessége, bujasága és gyors növekvése — egy kis mulasztás esetén — könnyen meghiusíthatják szándékunkat. Az ilyen kőris-betelepüléssel szemben tehát ügyel-

nünk kell, mert könnyen megtéveszthet bennünket szép egyes és gyors növéseivel, mely körülbelül 15—20 évig a magas körisével megegyezik és így a felületes szemlélő még fajronának is vélheti ezt a különben haszontalan fafajt.

Ezeket óhajtottam elmondani, hogy használjak vele a gyakorlati erdésznek, kinek szerintem az a legfőbb kötelessége, hogy erdejében olyan fafajokat tenyesszen, melyek minden körülmények közt a lehető legnagyobb jövedelmet szolgáltatassanak a birtokosnak, egyrészt azzal, hogy a nekik megfelelő talajon a legkitünőbb növekvést adják, másrészt fájuknak minőségével az európai piacokon nemcsak kiállják a versenyt, hanem lehetőleg kiemelkedjenek a többi árú közül. Mert ha ezt a minimális és az erdőgazdaságnak igazán az alapját szolgáltató kötelességet nem tesszük meg a ránk bízott erdővel szemben, akkor hiába fejlődik az erdészeti tudomány más irányokban, hiába következnek a különböző felfedezések a talajtan, növénytan, erdőművelés stb. terén, hiába szereljük fel erdeinket a legnagyobbyszerű szállító és fafeldolgozó berendezésekkel, ezek mind csak meddő kísérletek fognak maradni, ha a gyakorlatban működő erdészek nem vesznek tudomást azokról a legegyszerűbb elvekről sem, melyekkel erdeik szépségét és értékét — a maguk dicsőségére is — emelni tudják.

IRODALOM

Gombáskönyv kezdők részére. Irta: *Szemere László.*^{*)}

Végre egy magyar gombáskönyv, amely 200 hazai nagy gombának tüzetes leírását tartalmazza. Szemere Lászlónak kezdők részére írt, 50 színes képpel s ugyanannyi szövegek közötti ábrával díszített, Gombáskönyvét örömmel üdvözljük.

Mindig bizonyos irigységgel szemléltük, a hozzánk legközelebb álló német irodalmat, melyben egyremásra, rövid időközökben jelentek meg, még a háború alatt is (Michael 1917, Schnegg 1918, Gramberg 1921), még az ottani fejlett sokszorosító iparnak is becsületére való kisebb-nagyobb igényekhez szabott gombáskönyvek, addig nálunk: amink volt, az is elfo-

^{*)} Ára 11.2 pengő = 140.000 korona. Megrendelhető: szerzőnél Budapest, II. Debrői út 15.